

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

LATÍN

4º ESO

CURSO 2022-2023

José Luis López Salgado

ÍNDICE

1. Introducción.....	4
1.1. Fundamentos da programación.....	4
1.1.1. Fundamentos pedagóxicos.....	4
1.1.2. Fundamentos sociolóxicos.....	5
1.1.3. Fundamentos psicolóxicos.....	5
1.1.4. Fundamentos epistemolóxicos.....	6
1.1.5. Base normativa.....	6
1.2. A programación.....	7
2. Obxectivos.....	7
3. Competencias.....	9
4. Contidos.....	11
5. Avaliación.....	13
5.1. Consideracións xerais.....	13
5.2. Criterios de avaliación da materia.....	13
5.3. Estándares de avaliación.....	17
5.4. Procedementos, técnicas e instrumentos de avaliación.....	18
5.5. Información ao alumnado e ás familias.....	19
5.6. Criterios de cualificación.....	19
5.7. Sistema de recuperación.....	19
5.8. Avaliación da práctica docente.....	20
6. Metodoloxía.....	21
6.1. Principios metodolóxicos xenerais.....	21
6.2. Aplicacións metodolóxicas concretas.....	21
6.3. Actividades, tarefas e proxectos.....	22
6.3.1. Tipos de actividades.....	23
6.4. Actividades para o fomento da lectura e a expresión oral.....	24
6.5. Materiais curriculares e recursos didácticos.....	24
6.5.1. Criterios de selección e utilización.....	24
6.5.2. Recursos que se utilizan no desenvolvemento das UUD.....	24
6.6. Uso das TIC.....	25
6.7. Organización da aula.....	25
6.7.1. Agrupamentos de alumnos.....	26
6.7.2. Uso do espazo.....	26

6.7.3. Uso do tempo.....	26
6.8. Actividades complementarias e extraescolares.....	27
7. Atención á diversidade.....	27
7.1. Marco normativo.....	27
7.2. Tipoloxía do alumnado.....	27
7.3. Medidas ordinarias para a atención á diversidade.....	27
7.4. Medidas extraordinarias para a atención á diversidade.....	28
7.5. Outras medidas de atención á diversidade.....	28
8. Elementos transversais.....	28
9. Temporalización.....	30

1. Introducción.

O Decreto 86/2015, do 25 de xuño no seu Título I (Educación secundaria obrigatoria), Capítulo I (Principios e obxectivos), Artigo 9 (Finalidade), establece que “A educación secundaria obrigatoria ten por finalidade lograr que os alumnos e as alumnas adquiren os elementos básicos da cultura, nomeadamente nos seus aspectos humanístico, artístico, científico e tecnolóxico; desenvolver e consolidar neles/as hábitos de estudo e de traballo; preparalos/as para a súa incorporación a estudos posteriores e para a súa inserción laboral, e formalos/as para o exercicio dos seus dereitos e das súas obrigas na vida como cidadáns e cidadás.

Os docentes do século XXI enfrontámonos a unha tarefa, en ocasións “hercúlea”, ao ter que capacitar aos nosos alumnos para vivir nunha sociedade dominada polas novas tecnoloxías, na que a cantidade de información sobre calquera tema ataféganos, facendo máis difícil unha análise da mesma e facilitando así unha posible manipulación. Ademais, non podemos negar a capacidade de atracción que os dispositivos electrónicos exercen sobre as persoas, provocando un illamento, en ocasións excesivo, que complica a comunicación e a convivencia. Por último, está a xerarse unha necesidade de “goce inmediato” de todo o que facemos, restando valor a todo o que se consegue a través do esforzo e a superación de problemas. O obxectivo desta programación é utilizar a materia de Latín no cuarto curso da ESO para facilitar aos alumnos o acceso ao mundo clásico e ofrecerlles unha serie de coñecementos e habilidades que lles permitan adoptar unha actitude reflexiva, analítica e tolerante ante calquera situación e gozar dunha vida plena en harmonía co resto da sociedade.

Antes de empezar a deseñar a concreción dos aspectos curriculares é necesario facer mención dos cinco piares básicos nos que se asenta a programación: as fontes pedagóxica, sociolóxica, psicolóxica e epistemolóxica, e a base normativa, que deriva delas.

1.1. Fundamentos da programación.

1.1.1. Fundamentos pedagóxicos.

Toda programación debe ser adecuada á lexislación educativa, a un determinado contexto e ás características e necesidades do alumnado. Ademais debe ser concreta, para poder ser utilizada como guía sen ambigüidades, flexible, podendo ser mellorada tras a avaliación de cada curso, e viable, pois é fundamental que poida levarse a cabo.

1.1.2. Fundamentos sociolóxicos.

O centro IES Canido está ubicado no barrio de Canido, na parte alta ao noroeste da cidade de Ferrol. Dentro do casco urbano e lindante coas antigas murallas. Ao carón da igrexa parroquial do barrio e do polideportivo San Rosendo. Dende a súa ubicación pódese ver a enseada da Malata (Ría de Ferrol), e máis lonxe as parroquias de Serantes, Xoane, A Cabana e A Graña.

O barrio de Canido é un barrio antigo pero onde se constrúen vivendas novas, con un importante aumento de poboación. O nivel socio económico é medio. Neste barrio atópanse varios centros de Educación Primaria.

O IES Canido é un centro de Educación Secundaria e Bacharelato, que conta con profesorado para atender a alumnos que proceden doutros países ou pertencen a clases sociais marxizadas. O centro ten uns 300 alumnos de ESO e BACHARELATO, de entre 12 e 18 anos.

O Departamento de Latín é unipersoal, e o xefe do departamento, José Luis López Salgado, encargase das seguintes materias:

- Cultura Clásica en 3º ESO: tres módulos semanais.
- Latín 4º ESO: tres módulos semanais.
- Latín 1º Bacharelato: catro módulos semanais.
- Latín 2º Bacharelato: catro módulos semanais.
- Grego 2º Bacharelato: catro módulos semanais.

O grupo de alumnos de Latín de 4º ESO está formado por 23 alumnos, dos que algúns cursaron Cultura Clásica en 3º de ESO. No grupo hai catro alumnos repetindo 4º de ESO.

1.1.3. Fundamentos psicolóxicos.

Os alumnos de 4º da ESO case se atopan en fase de culminación ou superación da adolescencia, un período de transición entre a infancia e a idade adulta, durante o cal teñen lugar importantes cambios físicos e psicolóxicos. Un destes cambios é o desenvolvemento da personalidade, que se asenta en tres piares: o concepto que o adolescente ten de si mesmo, a autoestima e a conciencia da propia identidade. É tamén destacable o desenvolvemento social e afectivo, no que desempeñan un papel esencial a familia e o grupo de amigos. Por último hai que destacar o desenvolvemento cognitivo que é fundamental para o establecemento de obxectivos coherentes nesta programación didáctica. En opinión de Piaget, durante a adolescencia o alumno atópase no período das operacións formais e é capaz de resolver problemas baseados en conceptos abstractos,

para o que é esencial o desenvolvemento da linguaxe. Pode elaborar conxecturas e hipóteses, prevendo distintas solucións. É, en definitiva, capaz de formular hipótese, comparalas e sometelas a comprobación para obter conclusións e deducións.

1.1.4. Fundamentos epistemolóxicos.

A materia de Latín en 4º da ESO é unha materia optativa. Segundo apunta o D 86/2015, na súa introdución á materia de Latín, a principal finalidade da materia é: “Introducir ao alumnado no coñecemento dos aspectos esenciais da lingua e da cultura latinas, facendo fincapé ao mesmo tempo no papel que estas desempeñan en tanto que orixe e fundamento das linguas romances e da cultura occidental, o que coñecemos como herdanza clásica”. Desde o punto de vista da epistemoloxía, a materia de Latín destaca por unha serie de características científicas e didácticas. Entre as científicas podemos destacar que o estudo da lingua latina é unha importante ferramenta para o desenvolvemento da capacidade intelectual do alumno e proporciona unha sólida base para o perfeccionamento no manexo doutras linguas. En canto á didáctica, os contidos preséntanse agrupados en sete bloques que se refiren a cuestións lingüísticas e a temas culturais, aspectos ambos que constitúen dúas facetas inseparables e complementarias para o estudo da civilización romana. Para o estudo de ambas as facetas a ferramenta imprescindible serán os propios textos, estudando desde o primeiro momento a lingua no seu contexto real.

1.1.5. Base normativa estatal e autonómica.

A base normativa supón o primeiro nivel de concreción do currículo:

- Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOE), modificada parcialmente pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE).
- Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato.
- Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a secundaria obrigatoria e o bacharelato.
- Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Resolución do 26 de maio de 2022, da Secretaría Xeral de Educación e Formación Profesional, pola que se ditan instrucións para o desenvolvemento dos ensinos de

educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato no curso académico 2022/23.

- Orde do 25 de xaneiro de 2022 pola que se actualiza a normativa de avaliación no ensino da ensinanza secundaria e o bacharelato no sistema educativo de Galicia.

1.2. A programación.

Son tamén elementos crave nesta programación competencias como comunicación lingüística e aprender a aprender, que se verán moi reforzadas polo estudo da lingua latina e o labor de tradución que estimula a memoria e a lóxica de pensamento, mellorando o razoamento. Outro aspecto importante dentro desta programación será o traballo de elementos transversais como a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, e o emprego das TICs para traballar distintos aspectos da materia aproveitado a infinidade de recursos que nos ofrece internet.

2. Obxectivos.

No seu artigo 10 (Obxectivos) o D 86/2015 establece que a educación secundaria obrigatoria contribuirá a desenvolver no alumnado as capacidades que lle permitan:

a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.

b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.

d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.

- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.
- i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
- l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
- m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.
- n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
- ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

A materia de Latín debe contribuír a que o alumno alcance todos os obxectivos de etapa do bacharelato, aínda que naturalmente, polo propio carácter da materia, terá máis influencia en obxectivos de tipo académico, cultural e cívico. No apartado de avaliación incluírase unha táboa na que se relacionarán os obxectivos cos outros elementos do currículo.

3. Competencias.

O D 86/2015 define as competencias como: “Capacidades para aplicar de maneira integrada os contidos propios de cada ensino e etapa educativa, a fin de lograr a realización adecuada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos.” Coa LOMCE as competencias convértense no núcleo do sistema de ensino e avaliación, establecendo relacións cos outros elementos do currículo como mostra a Orde ECD 65/2015 do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato.

Na introdución á materia de Latín no D 86/2015 analízase a contribución da materia ás competencias clave:

A **comunicación lingüística** é a competencia clave que máis presenza terá na materia de Latín, xa que o estudo da lingua latina, da súa orixe e evolución, do seu funcionamento interno, do seu léxico e dos seus textos redundará sen dúbida nun maior coñecemento e dominio das linguas propias. A posibilidade de establecer comparacións e paralelismos entre o latín, o galego e o castelán facilítase a adquisición desta competencia.

O labor de tradución non só constitúe en por si un importante exercicio intelectual, senón que ao mesmo tempo estimula a memoria, a lóxica de pensamento e os hábitos de disciplina no estudo, mellorando o razoamento e impulsando a competencia clave de **aprender a aprender**. Resultan fundamentais tamén para esta competencia a organización, planificación e capacidade de análise que se exercitan ao traballar cos textos.

A **competencia matemática** e as **competencias básicas en ciencia e tecnoloxía** poden ser traballadas nos temas de cultura e civilización latinas, na educación en Roma, no urbanismo e na enxeñería romana, e as vías de comunicación, en tanto que manifestacións da actividade humana.

A **competencia dixital** deberá estar presente en todo momento. A procura de información na rede, a súa selección crítica e a súa utilización, entendidas como un proceso guiado polo/a profesor/a, deberá servirnos para programar traballos colaborativos e producir novos materiais para poñer ao dispor da comunidade educativa. Hai que destacar a inxente cantidade de recursos dispoñibles na rede para traballar dunha forma “distinta” os contidos da materia.

As **competencias sociais e cívicas** poden ser traballadas particularmente nos bloques referidos á civilización. A vida no mundo romano, na súa dimensión político-social ou relixiosa préstase sempre á valoración e á comparación co mundo actual, destacando semellanzas e diferenzas, e fomentando un xuízo crítico da realidade. Deste xeito, cobran nova forza conceptos como democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e diversidade. É moi importante coñecer a orixe de moitas dos nosos costumes e institucións, e incidir na importancia da súa evolución, reforzando a idea de que, en beneficio de todos, debemos seguir avanzando na mellora da sociedade.

A **competencia en conciencia e expresión cultural** está moi presente, ademais de en o estudo da literatura latina, nos contidos referidos ás artes plásticas en Roma, o urbanismo e a romanización de Hispania e da Gallaecia. Coñecer e valorar todas estas manifestacións culturais artísticas, diferenciando xéneros e estilos, recoñecendo canons estéticos ou tópicos literarios, lévannos a consideralas como parte do patrimonio dos pobos e a apreciar dunha maneira especial aquelas que están dentro do noso contexto, ben sexa nas páxinas dun libro, ben nun museo ou nun depósito arqueolóxico. Os coñecementos de mitoloxía son especialmente útiles para poder interpretar e entender unha gran cantidade de obras de arte.

A competencia que traballa o **sentido da iniciativa e o espírito emprendedor** estará presente sobre todo nos bloques de contidos non lingüísticos, para aproveitar a metodoloxía do traballo en grupo de maneira responsable e proactiva. O ambiente de traballo e confianza que se xera nos grupos cun número reducido de alumnos, como o de Latín I, facilita enormemente a participación e aumenta o protagonismo de cada alumno.

No apartado de avaliación incluírase unha táboa na que se relacionarán as competencias cos outros elementos do currículo. É nese mesmo apartado concretarase como se avaliarán os niveis de desempeño competenciais alcanzados polo alumno.

4. Contidos.

O D 86/2015 define os contidos como: “Conxunto de coñecementos, habilidades, destrezas e actitudes que contribúen ao logro dos obxectivos de cada ensino e etapa educativa, e á adquisición de competencias. Os contidos de Latín de 4º ESO están recollidos no mesmo decreto, agrupados en bloques que se refiren tanto a cuestións lingüísticas como a temas culturais:

Bloque 1. O latín, orixe das linguas romances.
B.1.1. Marco xeográfico da lingua.
B1.2. O indoeuropeo. Linguas indoeuropeas e familias lingüísticas.
B1.3. Linguas de España: linguas romances e non romances.
B1.4. Orixe, evolución e etapas do latín. Palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.
B1.5. Nocións básicas de evolución fonética, morfolóxica e semántica do latín ao galego e ao castelán.

Bloque 2. Sistema da lingua latina: elementos básicos.
B2.1. Orixes da escritura. Sistemas de escritura.
B2.2. Orixe e evolución do alfabeto latino.
B2.3. Pronuncia do latín: tipos.

Bloque 3. Morfoloxía.
B3.1. Formantes das palabras.
B3.2. Tipos de palabras: variables e invariables.
B3.3. Concepto de declinación e conxugación.
B3.4. Flexión nominal e pronominal: substantivos, adxectivos e pronomes.
B3.5. Flexión verbal.

Bloque 4. Sintaxe.
B4.1. Elementos da oración.
B4.2. Casos latinos.
B4.3. Concordancia.
B4.4. Oración simple: oracións atributivas e predicativas.
B4.5. Oración composta: coordinación.
B4.6. Construcións de infinitivo e de participio mais transparentes.

Bloque 5. Roma: historia, cultura e civilización.
B5.1. Períodos da historia de Roma.
B5.2. Organización política e social de Roma.
B5.3. A familia romana.
B5.4. Mitoloxía e relixión.
B5.5. Vida cotiá: vivenda, alimentación e indumentaria.
B5.6. Espectáculos públicos: teatro, circo e anfiteatro

Bloque 6. Textos.
B6.1. Análise morfolóxica e sintáctica.
B6.2. Comparación das estruturas latinas coas das linguas propias.
B6.3. Iniciación ás técnicas de tradución.
B6.4. Lectura comprensiva de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos.
B6.5. Producción de pequenos textos en lingua latina.

Bloque 7. Léxico.
B7.1. Vocabulario básico latino: léxico transparente; palabras de maior frecuencia.
B7.2. Composición e derivación culta. Lexemas, prefixos e sufixos.
B7.3. Locucións latinas de uso actual.

Para presentar estes contidos aos alumnos, será necesario secuenciarlos, tendo en conta criterios epistemolóxicos (maior ou menor complexidade), psicolóxicos (grao de madurez do alumnado), pedagóxicos (coñecementos previos existentes) e temporais (horario da

materia). Nesta secuenciación os contidos dos distintos bloques iranse intercalando, en función das súas relacións internas, tendo presenza en cada unidade didáctica contidos de case todos os bloques. Posto que os contidos selecciónanse pola súa contribución ás competencias básicas, en cada unidade didáctica presentaranse secuenciados e relacionados cos obxectivos, as competencias e os criterios de avaliación. A temporalización dos contidos quedará reflexada nas unidades didácticas.

5. Avaliación.

5.1. Consideracións xerais.

No seu artigo 33 (Avaliacións) o D 86/2015 establece que “Os referentes para a comprobación do grao de adquisición das competencias e o logro dos obxectivos da etapa nas avaliacións continua e final das materias dos bloques de materias troncais e específicas, serán os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe avaliábeis”. A avaliación ha de realizarse tendo en conta a Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato.

O D 86/2015 establece para a materia de Latín de 4º ESO un total de 50 estándares de aprendizaxe avaliábeis. Aínda que todos eses estándares avaliáranse durante o curso, seleccionamos un grupo de 39 estándares básicos, é dicir, imprescindibles para garantir un adecuado progreso do alumnado. Dada a importancia das competencias lingüística e cultural na nosa materia, a maior parte destes estándares básicos pertencen aos bloques de morfoloxía, sintaxe, textos e léxico (29 de 39).

5.2. Criterios de avaliación da materia.

No D 86/2015 defínense os criterios de avaliación como “referente específico para avaliar a aprendizaxe do alumnado. Describen aquilo que se quere valorar e que o alumnado debe lograr, tanto en coñecementos como en competencias, e responden ao que se pretende conseguir en cada disciplina”. Tamén establece os criterios de avaliación para a materia de Latín en 4º ESO. Imos presentar eses criterios de avaliación en forma de táboa para establecer a súa relación cos restantes elementos do currículo: obxectivos, contidos, estándares de aprendizaxe avaliábeis e competencias clave. Os **estándares de aprendizaxe básicos** aparecen destacados en **negrita** na táboa.

Contidos Obxectivos	Criterios de avaliación	EAE	Competencias clave
B1.1. f / ñ / o	B1.1. Coñecer e localizar en mapas o marco xeográfico da lingua latina.	1.1.1.	CMCCT / CCEC / CSC / CAA / CD
B1.2. e / ñ / o	B1.2. Identificar o indoeuropeo como a lingua nai da maioría das linguas faladas en Europa actualmente.	1.2.1.	CD / CAA / CMCCT
B1.2. l / ñ / o	B1.3. Agrupar as linguas indoeuropeas en familias lingüísticas e localizalas nun mapa.	1.3.1.	CSC / CAA / CD
B1.3. l / ñ / o	B1.4. Coñecer as orixes das linguas faladas en España, clasificalas e localizalas nun mapa.	1.4.1.	CSC / CAA / CD
B1.4. f / ñ / o	B1.5. Distinguir e identificar palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.	1.5.1.	CCL / CAA
B1.5. b / ñ / o	B1.6. Coñecer e aplicar as regras fundamentais da evolución fonética do latín ao galego e ao castelán, partindo dos étimos latinos.	1.6.1.	CCL / CAA
B2.1. e	B2.1. Coñecer diferentes sistemas de escritura e distinguilos do alfabeto.	2.1.1.	CD / CCEC
B2.2. e	B2.2. Coñecer a orixe do alfabeto nas linguas modernas e identificar os tipos de alfabeto empregados hoxe en día en Europa.	2.2.1.	CAA / CD
B2.3. h	B2.3. Coñecer e aplicar con corrección as normas básicas de pronuncia en latín.	2.3.1.	CCL
B3.1. b	B3.1. Identificar e distinguir os formantes das palabras.	3.1.1.	CCL / CMCCT
B3.2. e	B3.2. Distinguir e clasificar tipos de palabras.	3.2.1.	CAA / CCL
B3.3. b / e	B3.3. Comprender o concepto de declinación e conxugación.	3.3.1.	CAA / CCL
B3.4. b / e	B3.4. Coñecer as declinacións, encadrar as palabras dentro da súa categoría e declinación, enuncialas e declinalas correctamente.	3.4.1.	CD / CCL
		3.4.2.	CCL / CAA
B3.5. b / e	B3.5. Coñecer as conxugacións, encadrar os verbos dentro da súa conxugación, enuncialos e conxugalos correctamente.	3.5.1.	CAA / CCL
		3.5.2.	CAA / CCL

Contidos Obxectivos	Criterios de avaliación	EAE	Competencias clave
B3.5. b / e / h / ñ /o	B3.6. Recoñecer as formas dos tempos verbais formados a partir do tema de presente e perfecto, tanto en voz activa como en voz pasiva, así como as formas non persoais do verbo: infinitivo de presente activo e participio de perfecto.	3.6.1.	CAA / CCL
		3.6.2.	CD / CCL
		3.6.3.	CAA / CCL
		3.6.4.	CCL
B4.1. f	B4.1. Coñecer e analizar as funcións das palabras na oración.	4.1.1.	CMCCT
B4.2. h	B4.2. Coñecer os nomes dos casos latinos e identificar as súas principais funcións na oración, e saber traducir os casos á lingua materna adecuadamente.	4.2.1.	CAA / CCL
		4.2.2.	CCL
B4.3. e	B4.3. Recoñecer as regras de concordancia na lingua latina e a súa correspondencia no galego e no castelán.	4.3.1.	CCL
B4.4. b	B4.4. Recoñecer e clasificar os tipos de oración simple.	4.4.1.	CMCCT / CCA / CCL
B4.5. e	B4.5. Distinguir as oracións simples das compostas.	4.5.1.	CAA / CCL / CMCCT
B4.6. h	B4.6. Identificar, distinguir e traducir correctamente as construcións de infinitivo e participio máis transparentes.	4.6.1.	CCL
B5.1. a / f / e / ñ	B5.1. Coñecer os feitos históricos das etapas da historia de Roma, encadralos no seu período correspondente e realizar eixes cronolóxicos.	5.1.1.	CSIEE / CD / CSC
		5.1.2.	CSC / CAA / CCEC
		5.1.3.	CAA / CD / CMCCT
		5.1.4.	CSC / CCEC / CCL

Contidos Obxectivos	Criterios de avaliación	EAE	Competencias clave
B5.2. a / ñ	B5.2. Coñecer os trazos fundamentais da organización política e social de Roma.	5.2.1.	CSIEE / CCL / CSC
		5.2.2.	CSIEE / CSC / CCL / CCEC
B5.3. c / ñ	B5.3. Coñecer a composición da familia e os papeis asignados aos seus membros.	5.3.1.	CCEC / CSC / CCL
B5.4. l / n	B5.4. Coñecer os principais deuses, semideuses e heroes da mitoloxía grecolatina.	5.4.1.	CCEC / CD / CCL
B5.4. n / ñ	B5.5. Coñecer os deuses, mitos e heroes latinos, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais.	5.5.1.	CCEC / CAA / CD
B5.5. m	B5.6. Recoñecer os tipos de vivenda empregados en Roma, as características principais da alimentación romana, os elementos da indumentaria e as normas de hixiene persoal, peiteados e cosméticos.	5.6.1.	CSC / CMCCT / CCL / CCEC / CD / CSIEE / CAA
B5.6. d / e / ñ	B5.7. Coñecer os espectáculos públicos realizados no teatro, no circo e no anfiteatro, e a súa relación co mundo actual.	5.7.1.	CCEC / CSC / CSIEE / CCL / CMCCT
B6.1. h	B6.1. Aplicar coñecementos básicos de morfoloxía e sintaxe para iniciarse na interpretación, na tradución e na retroversión de frases de dificultade progresiva e textos adaptados.	6.1.1.	CCL / CAA
B6.2. d / o	B6.2. Comparar as estruturas latinas coas das linguas propias.	6.2.1.	CAA / CCL

Contidos Obxectivos	Criterios de avaliación	EAE	Competencias clave
B6.3. h	B6.3. Utilizar correctamente os manuais de gramática e o dicionario, recoñecendo e analizando toda a información que proporcionan.	6.3.1.	CAA / CCL
B6.4. l / f	B6.4. Realizar a través dunha lectura comprensiva a análise e o comentario do contido e a estrutura de textos latinos traducidos.	6.4.1.	CCL / CCEC /
		6.4.2.	CMCCT / CCL / CD
B6.5. b	B6.5. Redactar en lingua latina pequenos textos de produción propia.	6.5.1.	CCL
B6.5. g	B6.6. Realizar pequenos coloquios en latín con frases sinxelas e de dificultade progresiva.	6.6.1.	CCL
B7.1. h / ñ / o	B7.1. Coñecer, identificar e traducir o léxico latino transparente e as palabras de maior frecuencia.	7.1.1.	CAA / CCL
		7.1.2.	CD / CAA
B7.2. b / ñ / o	B7.2. Distinguir e coñecer o significado dos principais prefixos e sufixos que interveñen na composición e na derivación culta.	7.2.1.	CMCCT / CCL
B7.2. l / ñ / o	B7.3. Recoñecer os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas do alumnado.	7.3.1.	CCL
B7.3. e / b	B7.4. Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregarlas nun contexto axeitado.	7.4.1.	CCL / CD / CSC / CCEC
		7.4.2.	
		7.5.1.	

5.3. Estándares de avaliación.

No D 86/2015 defínense os estándares de aprendizaxe avaliáveis como “especificacións dos criterios de avaliación que permiten definir os resultados de aprendizaxe e que concretan o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada disciplina. Deben ser observables, medibles e avaliáveis, e permitir graduar o rendemento ou o logro alcanzado. Deben contribuír a facilitar o deseño de probas estandarizadas e comparables.” A Orde ECD/65/2015 no seu artigo 5 (As competencias clave no currículo) establece que “Todas as áreas e materias deben contribuír ao desenvolvemento competencial.

O conxunto de estándares de aprendizaxe avaliábeis das diferentes áreas ou materias que se relacionan cunha mesma competencia dá lugar ao perfil desa competencia (perfil de competencia). A elaboración deste perfil facilitará a avaliación competencial do alumnado”.

O relacionar os estándares de aprendizaxe avaliábeis coas competencias ás que contribúen permitiranos avaliar o grao de consecución das mesmas ao avaliar devanditos estándares, agrupados por procedementos, mediante distintos instrumentos de cualificación.

Elaboraremos un informe competencial de cada alumno, no que se reflicta a relación entre estándares de aprendizaxe e competencias, mostrando os niveis de desempeño competenciais alcanzados polo alumno. No desenvolvemento das unidades didácticas aparecerán detallados os estándares de aprendizaxe avaliábeis relacionados cos procedementos de avaliación.

5.4. Procedementos, técnicas e instrumentos de avaliación.

O emprego dos estándares de aprendizaxe favorecerá a necesaria obxectividade na avaliación, así como a uniformidade en todos os centros. No proceso de avaliación non só participará o profesor, senón que utilizaremos estratexias para facilitar a participación dos alumnos, mediante a autoavaliación. Esta autoavaliación levarase a cabo ao finalizar cada avaliación. Non terá incidencia na nota de avaliación, pois a súa finalidade é propiciar a reflexión do alumno sobre o seu proceso de aprendizaxe. De acordo con o establecido na lexislación, a avaliación será continua e terá tres modalidades, atendendo ao momento de aplicación:

- a) Avaliación inicial diagnóstica: realizarase ao principio do curso. A súa finalidade será detectar os coñecementos previos e os resultados non terán incidencia na nota de avaliación.
- b) Avaliación procesual formativa: constatará se os alumnos van conseguindo os obxectivos didácticos previstos. Esta información permitiranos realizar os axustes necesarios no desenvolvemento das unidades didácticas e, ao mesmo tempo, proporcionará aos alumnos información sobre o seu traballo e resultados.
- c) Avaliación final sumativa: realizarase ao final do curso e servirá para comprobar os resultados obtidos en relación cos obxectivos propostos.

Para a determinación da nota final, a primeira avaliación terá un peso dun 20%, a segunda dun 30% e a terceira do 50%. Como xa comentamos, imos avaliar os estándares

de aprendizaxe agrupados por procedementos de avaliación. Os estándares considerados básicos serán avaliados con probas escritas, valoradas con escalas de valoración (a puntuación de 0-10 repartirase entre as distintas preguntas). Os estándares non básicos (culturais e lingüísticos) avaliaranse mediante o traballo diario do alumno, por medio da revisión do caderno do alumno e traballos de investigación e proxectos, valorados con rúbricas, e a observación diaria, valorada con listas de observación.

5.5. Información ao alumnado e ás familias.

Ao terminar cada avaliación darase traslado ao alumno da seguinte información:

- a) Datos sobre o resultado da proba escrita.
- b) Datos do rexistro de observación diaria.
- c) Datos sobre o caderno do alumno.
- d) Datos sobre o proxecto de investigación realizado.
- e) Grao de consecución dos estándares.
- f) Actividades de reforzo que deberá realizar.

5.6. Criterios de cualificación.

Os estándares básicos avaliados con probas escritas terán un peso do 70% da nota total; os avaliados co caderno do alumno e os traballos de investigación un 20%; os avaliados con observación diaria un 10%.

As probas escritas e as rúbricas estarán valoradas do 0 ao 10, considerándose o 5 como grao "satisfactorio". Nas listas de observación rexistraranse dez indicadores con tres valores: positivo (+1), regular (+ 0,5) e negativo (+0).

Debido a que imos valorar os estándares agrupados por procedementos, considerárase que unha media de 5 nos estándares supón o aprobado no bloque, aínda que algún estándar estea por baixo. No caso de que a algún alumno non se lle poida aplicar, polos motivos que fose, a avaliación procesual formativa, será cualificado en xuño cunha proba escrita que versará sobre os estándares básicos de todo o curso.

5.7. Sistema de recuperación.

Se algún dos alumnos non alcanza os obxectivos e contidos nunha avaliación, entregaránselle actividades de reforzo dos obxectivos e contidos non alcanzados, similares ás realizadas durante a avaliación. Non haberá probas escritas de recuperación

das dúas primeiras avaliacións, pois os contidos son acumulativos polas características da materia. En caso de suspender a terceira avaliación, o alumno terá que realizar unha proba escrita en xuño centrada nos estándares básicos. Os alumnos que non aproben a materia no proceso ordinario de avaliación deberán realizar unha proba escrita extraordinaria no mes de xuño. Esta proba, similar á xa realizada, versará sobre os contidos de todo o curso.

5.8. Avaliación da práctica docente.

No seu artigo 33 (Avaliacións), o D 86/2015 indica que “o profesorado avaliará tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, para o que establecerá indicadores de logro nas programacións didácticas”. Ao avaliar a práctica docente podemos reflexionar sobre o noso labor, detectando puntos fortes e débiles, o que nos permitirá efectuar os cambios necesarios para ser máis eficaces. É necesaria, pois, unha avaliación de distintos elementos do proceso de ensino e aprendizaxe, que se efectuará ao finalizar cada avaliación mediante un cuestionario cunha escala de valoración para o profesor (autoavaliación) e outro para os alumnos (heteroevaluación), que cubrirán de forma anónima. Este cuestionario valorará varios indicadores de logro, agrupados en catro aspectos fundamentais do proceso: a planificación (só na autoavaliación), a motivación, o desenvolvemento e a avaliación.

ACTIVIDADE	ASPECTOS	AXENTES	INSTRUMENTO	MOMENTO
Planificación	- Estándares - Secuenciación - Metodoloxía - Avaliación	Profesor	Rúbrica	Final de curso
Desenvolvemento	Metodoloxía	Profesor Alumnos	Rúbrica	Final do 2º trimestre
Avaliación	- Momento - Procedementos	Profesor Alumnos	Rúbrica	Final do primeiro trimestre
Motivación	- Aprendizaxe significativa	Alumnos	Rúbrica	Final de cada trimestre

A información obtida a través destes cuestionarios permitiranos extraer conclusións e aplicalas á programación cando sexa posible, deixando constancia nas actas do departamento e na memoria final do curso.

6. Metodoloxía.

6.1. Principios metodolóxicos xenerais.

No D 86/2015 defínese a metodoloxía didáctica como o “conxunto de estratexias, procedementos e accións organizados e planificados polo profesorado, de maneira consciente e reflexiva, a fin de posibilitar a aprendizaxe do alumnado e o logro dos obxectivos suscitados”. Devandito decreto no seu artigo 27 (Principios metodolóxicos), propón unha metodoloxía educativa activa, que propicie o traballo autónomo dos alumnos, desenvolvendo o pensamento crítico e, ao mesmo tempo, constitúa un estímulo para o traballo en equipo e sirva para fomentar as técnicas de investigación, aplicar fundamentos teóricos e dar traslado do aprendido á vida real.

A aplicación desta metodoloxía buscará unha aprendizaxe funcional e significativa para o alumno, tendo en conta as súas características individuais para conseguir que poida alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades.

Con esta programación pretendemos que os alumnos, partindo dos seus coñecementos previos e da súa propia experiencia, desenvolvan a aprendizaxe por si mesmos, a partir das actividades expostas polo profesor. Este modelo constructivista baséase na aprendizaxe significativa, froito da reflexión. O alumno atopará significado e utilidade ao aprendido establecendo relacións entre o aprendido e o que xa sabe, logrando a funcionalidade.

6.2. Aplicacións metodolóxicas concretas.

Debido a que pretendemos que os alumnos aprendan realizando actividades, será necesario expor unha variada gama das mesmas, que lles permitan adquirir os contidos e desenvolver os obxectivos e competencias. A profundización, entendida como dedicar tempo a razoar sobre un mesmo concepto en distintos contextos será fundamental para conseguir que a aprendizaxe sexa realmente significativa e activa, máis que “aprender facendo” o obxectivo é “aprender pensando”.

Para activar os coñecementos previos nas actividades de introdución tentarase expor situacións que fagan referencia ao seu contexto real, obrigándoos a reflexionar sobre o que xa saben.

O texto será sempre o punto de partida da nosa metodoloxía e, a partir del, trataranse de forma integrada os distintos bloques de contido, de forma que se apoiem mutuamente. Procurarase que haxa unha interrelación entre o texto e os contidos do tema de cultura, de maneira que os textos, orixinais, adaptados ou traducidos, sirvan de apoio para a comprensión dos devanditos contidos e estes, á súa vez, faciliten a comprensión do texto. A selección dos textos farase tamén en función dos contidos lingüísticos, que requiren unha secuenciación con criterios de dificultade progresiva.

Esta metodoloxía baséase no estudo conxunto da morfoloxía e a sintaxe. A este criterio responde a desagregación que propuxemos na distribución dos contidos. No estudo da morfoloxía nominal propoñemos un estudo vertical dos paradigmas, xa que permite contrastar máis claramente as oposicións e semellanzas dentro dun mesmo paradigma. O estudo da flexión verbal farase por temas. O estudo da fonética estará orientado especialmente á evolución de palabras latinas ao castelán e galego, e outras veces subordinado ás necesidades que expoñan as explicacións morfolóxicas, por exemplo o uso de formas menos habituais e arcaísmos.

En canto á sintaxe, será necesario seleccionar os contidos para facilitar unha profunda comprensión dos textos sen perderse en explicacións innecesarias ao entrar en excepcións e usos particulares.

É necesario que os alumnos realicen unha aprendizaxe sistemática de léxico latino que lles facilite o labor de tradución, ao recoñecer parte do léxico nunha primeira lectura e que lles sirva para establecer relacións con palabras que xa coñecen en galego, castelán e outras linguas.

O profesor seleccionará o léxico en función da súa utilidade para traballar formando familias léxicas, polo seu índice de frecuencia nos textos e pola súa relación cos temas de cultura. Habitualmente traballarase con vocabularios ao traducir textos, deixando o uso do dicionario para algúns exercicios destinados a introducir ao alumnado no seu manexo, con vistas ao segundo curso de bacharelato. Os textos orixinais, traducidos ou non, servirán tamén para ilustrar os temas de cultura de cada unidade didáctica.

6.3. Actividades, tarefas e proxectos.

Para alcanzar as competencias e desenvolver os obxectivos os alumnos realizarán durante o curso distintas actividades, tarefas e proxectos. Coas actividades pretendemos fundamentalmente revisar e practicar os contidos. As tarefas están máis enfocadas ao uso de coñecementos, expondo unha situación de aprendizaxe que o alumno debe resolver poñendo en práctica os seus coñecementos. Os proxectos utilizaranse para que

os alumnos, en grupo ou individualmente, investiguen en profundidade sobre un determinado contido para adquirir coñecementos e habilidades. Estes proxectos facilitan, ademais, a interdisciplinariedad e a aprendizaxe competencial.

6.3.1. Tipos de actividades.

Durante o proceso de ensino-aprendizaxe exporemos distintos tipos de actividades:

a) Actividades de detección de coñecementos previos: servirán para coñecer as ideas e acertos ou erros conceptuais dos alumnos sobre os contidos para desenvolver. Exemplos deste tipo de actividades son: unha discusión guiada, unha actividade focal introdutoria, unha choiva de ideas ou algunha actividade xeradora de información (elaboración de listas de ideas).

b) Actividades de introdución-motivación: espertarán o interese do alumnado ao exporlles situacións de contexto real que fagan significativos as aprendizaxes que van levar a cabo. Resulta moi útil para captar a atención e o interese dos alumnos o uso de materiais e recursos novos (fragmentos de películas, vídeos de Youtube, uso das TICs). Outra posibilidade é expor un reto que supoña un estímulo para eles.

c) Actividades de desenvolvemento: permitirán coñecer os conceptos, os procedementos ou as novas actitudes e comunicalas. Exemplos deste tipo de actividades son: declinar ou conxugar palabras, completar paradigmas, analizar e traducir oracións, realizar evoluciónes fonéticas do latín ao castelán ou galego, identificar lexemas ou afixos grecolatinos e a análise morfolóxica de palabras.

d) Actividades de consolidación: con elas contrastamos as ideas novas coas previas dos alumnos, aplicando as novas aprendizaxes. Algunhas das máis habituais son: análise e comentario de textos, elaboración de resumos ou mapas conceptuais, elaboración de léxicos, análise e tradución de textos, exercicios de retroversión e elaboración de composicións literarias.

e) Actividades de recuperación: programaranse para os alumnos que non alcanzasen os coñecementos traballados. Seleccionaranse actividades similares ás xa realizadas como actividades de desenvolvemento e consolidación.

f) Actividades de ampliación: permiten que os alumnos que realizaron satisfactoriamente as actividades de desenvolvemento propostas continúen construíndo coñecementos. Seleccionaranse actividades similares ás xa realizadas como actividades de consolidación.

g) Actividades para traballar a educación en valores: este tipo tratarase no apartado de

educación en valores. En cada unidade didáctica presentaremos exemplos concretos das actividades, tarefas e proxectos que se van a realizar durante o curso.

6.4. Actividades para o fomento da lectura e a expresión oral.

A LOMCE no seu artigo 35 establece que “nas distintas materias desenvólvanse actividades que estimulen o interese e o hábito da lectura e a capacidade de expresarse correctamente en público”. Na materia de Latín traballárase tanto a lectura comprensiva como a expresiva, individual e en grupo. Os textos seleccionáranse buscando a motivación e intereses do alumnado, primando o fomento do hábito e o gusto pola lectura sobre os aspectos científicos. A lectura será, pois, unha actividade recorrente nas clases, complementada cun tempo de lectura en casa de tres obras:

- Sutcliff, Rosemary. *Naves negras ante Troia*. Vicens Vives.
- Lively, Penélope. *En busca dunha patria*. Vicens Vives.
- Sutcliff, Rosemary. *Las aventuras de Ulises*. Vicens Vives.

Para traballar a expresión oral realizaranse, ademais, debates e exposicións sobre distintos contidos.

6.5. Materiais curriculares e recursos didácticos.

6.5.1. Criterios de selección e utilización.

Actualmente hai unha infinidade de materiais curriculares e recursos didácticos ao dispor do profesorado, o que esixe unha coidada selección dos mesmos. De entrada hai uns criterios básicos de selección: que non sexan discriminatorios, permitan un uso comunitario, non degraden o medio ambiente e inclúan normas de seguridade para a súa manexo. Outra cuestión moi a ter en conta é a rendibilidade didáctica, valorando sempre que sexan adecuados para os seus destinatarios, sexan polivalentes e adáptense a distintos contidos e usos, e potencien a aprendizaxe programada. Á hora da súa utilización hai que ter moi presente que son complementos do labor docente que deben xerar actividade no alumnado e en ningún caso deben substituír ás experiencias directas, sempre é mellor visitar a vila romana de Cambre que ver un documental en Youtube sobre a mesma. Por último, é fundamental a organización destes recursos por parte do profesor para que todo teña sentido e siga unha estratexia de ensino.

6.5.2. Recursos que se utilizan no desenvolvemento das unidades didácticas.

Os distintos materiais impresos (apuntamentos, textos orixinais, adaptados ou traducidos, actividades, tarefas, etc.) serán elaborados e seleccionados polo profesor, buscando

sempre a súa adecuación para traballar os obxectivos desexados. Ademais, os alumnos poderán consultar unha serie de libros do departamento, así como todos os dispoñibles na biblioteca do centro. Os alumnos realizarán as actividades no seu caderno de clase, no que recollerán tamén o vocabulario que deberán ir memorizando. O uso do dicionario reservarase para actividades concretas, especialmente na terceira avaliación, para que os alumnos vaian familiarizándose co seu manexo.

6.6. Uso das TIC.

Como mencionamos na introdución desta programación, vivimos nunha sociedade dominada pola tecnoloxía, o que fai imprescindible dotar aos alumnos duns coñecementos e habilidades para manexarse nese contexto. É necesario que os alumnos accedan ás TIC coa guía e orientación do profesorado, favorecendo que estas ferramentas funcionen como un recurso educativo supeditado aos procesos de ensino, non como un elemento máis de distracción. O uso das TIC como ferramenta formativa, ao facilitar que os alumnos busquen, filtren e sinteticen información, extrapolando ideas para aplicarlas a novas situacións, fai que falemos das TAC: tecnoloxías para a aprendizaxe e o coñecemento.

As TAC favorecen unha aprendizaxe autónoma, pero colaborativa á vez, pois se pode traballar en grupos, compartindo experiencias e contrastando información ao dialogar cos compañeiros. É ademais unha aprendizaxe activa, pois o profesor delimita a contorna de aprendizaxe, pero son os alumnos os que realizan o traballo.

A aula dispón dun encerado dixital con un proxector conectado a un ordenador e a internet, que facilita o acceso a distintos recursos audiovisuais que se utilizarán especialmente como elementos motivadores ou para exemplificar distintos contidos. Os alumnos dispoñen dos ordenadores da sala de informática do centro para realizar procuras de información na internet, presentacións, traballo colaborativo a través de distintas plataformas, etc. No desenvolvemento das unidades didácticas reflectirase o uso das TIC como recurso educativo para o desenvolvemento de contidos.

6.7. Organización da aula.

Tendo en conta a necesaria atención á diversidade, utilizaremos distintas organizacións da aula en función da actividade exposta, pero buscando especialmente o traballo cooperativo, que favorece tanto a adquisición de competencias e destrezas sociais como a aprendizaxe doutros contidos académicos.

6.7.1. Agrupamentos de alumnos.

a) Trabajo individual: usarase para facer un seguimento máis detallado de cada alumno, comprobando o nivel de comprensión alcanzado e detectando posibles dificultades. Adaptarase ao ritmo de cada alumno, actuando o profesor como axudante para superar as dificultades.

b) Pequeno grupo: cumprindo coas normas impostas pola situación sanitaria, dividirase a clase en grupos de tres ou catro alumnos, agrupados por niveis, estilos de aprendizaxe, etc., en función da actividade exposta: proxecto de investigación, defensa de posturas opostas, etc. O profesor funcionará como elemento motivador, cohesionador dos grupos e orientador durante a realización da tarefa.

c) Gran grupo: en ocasións os vinte e tres alumnos funcionarán como un único grupo, fomentando as actitudes cooperativas e o intercambio de opinións na posta en común de distintas actividades: debates, lectura compartida, etc. O profesor actuará como elemento dinamizador e moderador.

6.7.2. Uso do espazo.

Dados os distintos agrupamentos anteriores, a aula organizarase de forma flexible, adaptando o uso do espazo ás actividades que se estean realizando, de forma que se poida pasar facilmente dun tipo de agrupamento a outro. A biblioteca do centro e a aula de informática utilizaranse tamén como lugares de traballo en tarefas de investigación individuais ou grupais, cumprindo coas normas impostas pola situación sanitaria.

6.7.3. Uso do tempo.

Prestando atención aos distintos ritmos de aprendizaxe, será necesario programar actividades de ampliación para os alumnos que terminasen as actividades xerais expostas para a sesión. En liñas xerais, a formulación de cada sesión de traballo será a seguinte:

1. Corrección de actividades anteriores e avaliación procesual mediante a revisión dalgúns cadernos e preguntas orais a algúns alumnos.
2. Lembrar os contidos abordados na sesión anterior e a súa relación cos contidos da sesión que se inicia.
3. Explicación do obxectivo da sesión: que queremos conseguir nesta sesión.
4. Detección de conceptos previos mediante unha serie de preguntas e respostas, coa introdución dalgún elemento motivador. Estes catro puntos ocuparán uns 15 minutos.
5. Desenvolvemento de contidos e actividades dos alumnos cunha duración aproximada de 35 minutos.

6. Peche da sesión (uns cinco minutos), lembrando o que se espera que os alumnos aprendan e indicando as actividades que os alumnos deben realizar, se é preciso.

6.8. Actividades complementarias e extraescolares.

Durante o curso realizaranse as seguintes actividades:

- Participación no concurso Odisea de Cultura Clásica. Os contidos do bloque V sobre os que se traballa neste concurso varían cada ano.

7. Atención á diversidade.

7.1. Marco normativo.

O Decreto 86/2015 no seu Artigo 27 (Principios metodolóxicos) establece que “os centros docentes implementarán metodoloxías que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado e as súas características individuais e/ou estilos de aprendizaxe, a fin de conseguir que todo o alumnado alcance o máximo desenvolvemento das súas capacidades”.

O Decreto 229/2011, que ten por obxecto regular a atención á diversidade do alumnado, define a atención á diversidade como “o conxunto de medidas e accións que teñen como finalidade adecuar a resposta educativa ás diferentes características e necesidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións, intereses e situacións sociais e culturais de todo o alumnado”.

7.2. Tipoloxía do alumnado.

A avaliación inicial diagnóstica que se realizará a comezo do curso permitiranos identificar de forma temperá as necesidades específicas do alumnado. Hai que sinalar que no grupo hai catro alumnos repetindo 4º de ESO, ademais hai dous alumnos diagnosticados de TDAH.

7.3. Medidas ordinarias para a atención á diversidade.

Os alumnos que repiten curso poderían necesitar un plan de reforzo, cunha serie de actividades e tarefas programadas de modo diferenciado nas unidades didácticas, que entregarán ao profesor para que poida valorar a súa evolución. Nas unidades didácticas haberá tamén actividades de ampliación para que aqueles alumnos que realizasen satisfactoriamente as actividades de desenvolvemento poidan profundar nos seus coñecementos.

7.4. Medidas extraordinarias para la atención a la diversidad.

Cada un dos dous ANEAE necesitará unha adaptación curricular individualizada non significativa (ACI), adaptando a metodoloxía ás súas necesidades, pero sen modificar os obxectivos, os estándares de aprendizaxe e a avaliación. Para adecuar o proceso de ensino ás necesidades específicas dos dous alumnos con NEAE, será necesario tomar algunhas medidas organizativas no relativo á súa situación na aula: ambos deben estar situados preto do profesor e da lousa, para evitar posibles distraccións. En colaboración co departamento de orientación, levará a cabo unha adaptación curricular non significativa. En primeiro lugar, haberá que controlar o seu nivel de motivación, buscando o reforzo positivo dos seus logros e comportamentos adecuados. Procurarase completar as instrucións orais con recordatorios visuais. Á hora de realizar unha tarefa o profesor asegurase de que dispoñen dos materiais necesarios para a súa realización, evitando que dispoña doutros elementos distractores. Na medida do posible fraccionarase o traballo en tarefas curtas, fornecéndolles nas probas escritas as distintas partes por separado, para que se centren en cada unha delas sen pensar no que vén despois. Tamén será necesario ter en conta a posibilidade de proporcionarlle máis tempo para a realización de tarefas e probas, aínda que haberá que potenciar que aprendan a xestionar o tempo dunha forma eficiente. Por último, nas probas escritas será conveniente asegurarse de que len os enunciados con atención, facilitándolles a tarefa con subliñados para destacar aspectos importantes dos mesmos.

7.5. Outras medidas de atención á diversidade.

En caso de ser necesario, por situacións como a incorporación tardía dalgún alumno, despois de realizar unha avaliación inicial diagnóstica, proporcionaremos actividades de apoio e reforzo de forma individualizada. Sobre as medidas que se adoptarán no proceso de recuperación de avaliacións, remitimos ao subapartado 5.7. (Sistema de recuperación) desta programación.

8. Elementos transversais.

No seu artigo 4 (Elementos transversais), o D 86/2015 establece que “a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento, e a educación cívica e constitucional traballarase en todas as materias, sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas

das materias de cada etapa”. Ademais afirma que “a consellería con competencias en materia de educación fomentará o desenvolvemento da igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade, e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social”. De igual modo “fomentará as medidas para que o alumnado participe en actividades que lle permitan afianzar o espírito emprendedor e a iniciativa empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico”.

Estes elementos transversais correspóndense con algúns dos obxectivos xerais de etapa que se establecen para a educación secundaria obrigatoria e coas competencias clave, polo que estarán presentes en cada unha das unidades didácticas, en función dos seus contidos e os textos que se traballen. En cada unidade didáctica detallarase que elementos transversais se traballarán, indicando actividades concretas e establecendo criterios para a súa avaliación.

ELEMENTO TRANSVERSAL	OBXECTIVOS	COMPETENCIAS
Comprensión lectora	h	CCL / CAA
Expresión oral e escrita	h / i / o	CCL / CAA
Comunicación audiovisual e TIC	e	CMCCT / CD / CAA
Emprendemento	g	CSIEE / CAA
Educación cívica e constitucional	a / b / c / d / f / l / m / n / ñ	CSC / CCEC / CAA

Dentro da Educación cívica e constitucional englobanse unha serie de temas transversais como a Educación para a paz, a Educación non sexista, o fomento da igualdade e a prevención da violencia, que se traballarán a través dos contidos do bloque 5, os textos e as lecturas, fomentando o intercambio de ideas e a comparación entre o pasado clásico e a actualidade.

9. Temporalización.

1ª Avaluación.

a) Contidos:

- O indoeuropeo: familias lingüísticas e linguas.
- Orixe e expansión da lingua latina. Do latín ás linguas romances: etapas.
- As linguas de España: linguas romances e non romances.
- Orixe da escritura. Sistemas. Orixe e evolución do alfabeto latino.
- A pronuncia latina. A cantidade silábica. O acento.
- Orixe mitolóxica de Roma. Orixe histórica de Roma.
- Os monemas: lexemas e morfemas. O enunciado das palabras.
- Tipos de palabras: variables e invariables.
- A flexión nominal. A 1ª declinación.
- A flexión verbal. As conxugacións. O enunciado do verbo: temas. Presente de indicativo.
- Elementos da oración. Os casos e as súas funcións principais.
- Concordancia entre suxeito e verbo.
- A oración predicativa: transitiva e intransitiva.
- A Monarquía.
- Análise morfosintáctico. Comparación estruturas sintácticas.
- Técnicas de tradución. Comentario de textos latinos traducidos.
- Producción de textos en latín.
- Vocabulario básico.
- Etimoloxía: lexemas, prefixos e sufixos grecolatinos.
- Locucións latinas de uso actual.
- Mitoloxía e relixión.
- A 2ª declinación.
- Adxectivos da primeira clase
- Pretérito imperfecto.
- Concordancia entre substantivo e adxectivo. A oración atributiva. Concordancia entre suxeito e atributo.

b) Obxectivos.

- Localizar no mapa as linguas de España clasificándoas e identificando a súa orixe.
- Traducir étimos latinos transparentes.

- Analizar os distintos formantes das palabras.
- Profundar no significado dos latinismos mais usados.
- Coñecer e utilizar distintos sistemas de escritura e alfabetos.
- Expresarse correctamente en latín respectando as normas básicas de pronuncia.
- Clasificar tipos de palabras.
- Facer uso das declinacións.
- Traducir textos sinxelos.
- Analizar as funcións das palabras na oración.
- Profundar no coñecemento dos casos latinos.
- Realizar eixos cronolóxicos para coñecer os períodos de Roma.
- Coñecer os feitos históricos, a organización política e social, a composición familiar e roles dos seus membros e os deuses, mitos e heroes latinos de Roma.
- Analizar o léxico latino transparente e recoñecer os elementos latinos que permanecen na nosa lingua.

c) Criterios de avaliación.

B1.1. Coñecer e localizar en mapas o marco xeográfico da lingua latina.

B1.2. Identificar o indoeuropeo como a lingua nai da maioría das linguas faladas en Europa hoxe en día.

B1.3. Agrupar as linguas indoeuropeas en familias lingüísticas e situalas nun mapa.

B1.4. Coñecer as orixes das linguas faladas en España, clasificalas e situalas nun mapa, e delimitar o marco xeográfico das linguas romances faladas no mundo, recoñecendo as súas características.

B1.5. Distinguir as principais etapas na evolución do latín e recoñecer e identificar palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.

B1.6. Coñecer e aplicar as regras fundamentais da evolución fonética, e recoñecer os procesos de evolución semántica do latín ao galego e ao castelán partindo dos étimos latinos.

B2.1. Recoñecer sistemas de escritura e distinguilos do alfabeto.

B2.2. Distinguir as fases da evolución do alfabeto latino, desde a súa orixe ata o alfabeto da época clásica.

B2.3. Coñecer a orixe do alfabeto nas linguas modernas.

B2.4. Coñecer e aplicar con corrección as normas básicas da pronuncia en latín e distinguir os seus tipos.

B3.1. Coñecer, identificar e distinguir os formantes das palabras.

- B3.2. Distinguir os tipos de palabras a partir do seu enunciado.
- B3.3. Comprender o concepto de declinación e conxugación.
- B3.4. Coñecer a 1ª e 2ª declinacións, encadrar as palabras dentro da súa categoría e declinación, enuncialas e declinalas correctamente.
- B3.5. Coñecer as conxugacións, encadrar os verbos dentro da súa conxugación, enuncialos e conxugalos correctamente en presente, pretérito imperfecto e pretérito perfecto.
- B3.6. Analizar o funcionamento dos temas verbais latinos de presente e de perfecto, e recoñecer as formas dos tempos verbais formados a partir deles en voz activa.
- B3.8. Traducir ao galego e ao castelán as formas verbais latinas, e comparar os sistemas verbais.
- B4.1. Coñecer e analizar as funcións das palabras na oración.
- B4.2. Coñecer os nomes dos casos latinos, identificar as principais funcións que realizan na oración e saber traducir os casos á lingua materna adecuadamente.
- B4.3. Recoñecer as regras de concordancia na lingua latina e a súa correspondencia no galego e no castelán.
- B5.1. Coñecer os feitos históricos das etapas da historia de Roma, encadralos no seu período correspondente e realizar eixos cronolóxicos.
- B5.4. Coñecer a organización política e social de Roma e recoñecer o seu mantemento actual.
- B5.5. Coñecer os principais deuses, semideuses e heroes da mitoloxía grecolatina.
- B5.6. Coñecer os deuses, os mitos, os heroes e as lendas latinas principais, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais.
- B5.7. Coñecer e comparar coas actuais as características da relixiosidade e da relixión latinas, os cultos privados e os ritos funerarios.
- B6.1. Coñecer e aplicar os coñecementos fonolóxicos, morfolóxicos, sintácticos e léxicos da lingua latina para a interpretación, a tradución e a retroversión de textos de dificultade progresiva.
- B6.2. Comparar as estruturas latinas coas das linguas propias.
- B6.3. Utilizar correctamente manuais e dicionarios, recoñecendo e analizando toda a información que proporcionan.
- B6.4. Realizar a través dunha lectura comprensiva a análise e o comentario do contido e da estrutura de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos.
- B6.5. Redactar en lingua latina pequenos textos de produción propia.

B6.6. Realizar pequenos coloquios en latín con frases sinxelas e de dificultade progresiva.

B7.1. Coñecer, identificar e traducir o léxico latino transparente e as palabras de maior frecuencia.

B7.2. Distinguir e coñecer o significado dos principais prefixos e sufixos que interveñen na composición e na derivación culta.

B7.3. Establecer mediante mecanismos de inferencia as relacións existentes entre determinados étimos latinos e os derivados en linguas romances.

B7.4. Identificar e explicar os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas dos/as estudantes.

B7.5. Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregarlas nun contexto idóneo.

d) Estándares de aprendizaxe.

1.1.1. Localiza o marco xeográfico da lingua latina.

1.2.1. Recoñece o indoeuropeo e os seus grupos de linguas.

1.3.1. Identifica as linguas indoeuropeas de Europa.

1.4.1. Coñece e sitúa as linguas de España e as romances.

1.5.1. Delimita as etapas do latín e recoñece cultismos.

1.5.2. Diferenza cultismos e palabras patrimoniais.

1.5.3. Demostra a presenza do latín na lingua.

1.6.1. Evoluciona palabras latinas ao galego e castelán.

2.1.1. Recoñece sistemas de escritura.

2.2.1. Explica a orixe e evolución do alfabeto latino.

2.3.1. Recoñece os tipos de alfabetos empregados en Europa.

2.4.1. Le correctamente textos latinos.

3.1.1. Coñece e distingue os formantes das palabras.

3.2.1. Distingue tipos de palabras polo seu enunciado.

3.3.1. Declina e/ou conxuga correctamente.

3.4.1. Enuncia, declina e clasifica palabras pola súa categoría.

3.4.2. Declina sintagmas en concordancia.

3.5.1. Clasifica verbos segundo a súa conxugación.

3.5.2. Coñece as formas dos enunciados verbais.

3.5.3. Conxuga tempos verbais en activa.

3.6.1. Explica o uso dos temas verbais.

- 3.8.1. Traduce correctamente formas verbais.
- 4.1.1. Analiza morfosintácticamente oracións.
- 4.2.1. Enumera os casos e as súas funcións.
- 4.3.1. Utiliza correctamente as regras de concordancia.
- 5.1.1. Coñece as etapas da historia de Roma.
- 5.1.2. Explica as características de cada etapa.
- 5.1.3. Enmarca acontecementos históricos no seu contexto.
- 5.1.4. Elabora eixos cronolóxicos.
- 5.1.5. Analiza a influencia de fitos históricos romanos.
- 5.4.1. Describe as formas políticas de organización.
- 5.4.2. Describe a organización da sociedade romana.
- 5.5.1. Relaciona os principais deuses, semideuses e heroes.
- 5.5.2. Establece diferenzas entre deuses, semideuses e heroes.
- 5.6.1. Recoñece a pervivencia dos mitos.
- 5.6.2. Compara mitos entre culturas e a súa influencia.
- 5.7.1. Distingue a relixión oficial dos cultos privados.
- 6.1.1. Analiza e traduce correctamente textos.
- 6.2.1. Compara estruturas latinas coas doutras linguas.
- 6.4.1. Realiza comentarios de textos.
- 6.4.2. Elabora mapas conceptuais e esquemas de textos.
- 6.5.1. Redacta frases en latín.
- 6.6.1. Mantén diálogos sinxelos en latín.
- 7.1.1. Deduce o significado de termos latinos.
- 7.1.2. Coñece o léxico latino de maior frecuencia.
- 7.2.1. Coñece o significado de prefixos e sufixos.
- 7.3.1. Deduce o significado de palabras pola súa etimoloxía.
- 7.4.1. Identifica a etimoloxía de palabras.
- 7.4.2. Relaciona palabras dunha mesma familia etimolóxica.
- 7.5.1. Coñece e utiliza locucións latinas.

e) Mínimos.

1. Sinalar nun mapa o marco xeográfico no que se sitúa en distintos períodos a civilización romana.
2. Definir indoeuropeo, recoñecer as principais familias e identificar as linguas romances.

3. Identificar e diferenciar termos patrimoniais, cultismos e semicultismos, e saber utilizar as principais regras de evolución fonética.
4. Ler textos latinos con corrección.
5. Identificar palabras transparentes, prefixos e sufixos.
6. Definir o concepto de declinación.
7. Recoñecer os casos latinos e as súas funcións.
8. Coñecer o presente, pretérito imperfecto e pretérito perfecto de indicativo.
9. Traducir frases sinxelas.
10. Coñecer os trazos principais de monarquía e da relixión romana.

2ª Avaliación.

a) Contidos:

- A 3ª declinación.
- Adxectivos da segunda clase
- Complementos circunstanciais.
- Preposicións de acusativo e ablativo.
- A República.
- Análise morfosintáctico.
- Comparación estruturas sintácticas.
- Técnicas de tradución.
- Comentario de textos latinos traducidos.
- Producción de textos en latín.
- Vocabulario básico.
- Etimoloxía: lexemas, prefixos e sufixos grecolatinos.
- Locucións latinas de uso actual.
- A 4ª declinación.
- A 5ª declinación.
- Graos do adxectivo.
- Futuro imperfecto. Pretérito pluscuamperfecto. Futuro perfecto.
- O predicativo.
- Romanización de Hispania e Gallaecia.

- Pronome persoal. Pronomes e adxectivos demostrativos. Demonstrativos anafóricos e enfáticos.
- O imperativo.
- Oracións coordinadas.
- O exército.

b) Obxectivos.

- Traducir étimos latinos transparentes.
- Analizar os distintos formantes das palabras.
- Profundar no significado dos latinismos mais usados.
- Conxugar verbos correctamente.
- Clasificar tipos de palabras.
- Facer uso das declinacións.
- Traducir textos sinxelos.
- Analizar as funcións das palabras na oración.
- Profundar no coñecemento dos casos latinos.
- Realizar eixos cronolóxicos para coñecer os períodos de Roma.
- Coñecer os feitos históricos, a organización política e social, a composición familiar e roles dos seus membros e os deuses, mitos e heroes latinos de Roma.
- Analizar o léxico latino transparente e recoñecer os elementos latinos que permanecen na nosa lingua.

c) Criterios de avaliación.

B2.4. Coñecer e aplicar con corrección as normas básicas da pronuncia en latín e distinguir os seus tipos.

B3.1. Coñecer, identificar e distinguir os formantes das palabras.

B3.2. Distinguir os tipos de palabras a partir do seu enunciado.

B3.3. Comprender o concepto de declinación e conxugación.

B3.4. Coñecer as declinacións, encadrar as palabras dentro da súa categoría e declinación, enuncialas e declinalas correctamente.

B3.5. Coñecer as conxugacións, encadrar os verbos dentro da súa conxugación, enuncialos e conxugalos correctamente

- B3.6. Analizar o funcionamento dos temas verbais latinos de presente e de perfecto, e recoñecer as formas dos tempos verbais formados a partir deles, en voz activa.
- B3.8. Traducir ao galego e ao castelán as formas verbais latinas, e comparar os sistemas verbais.
- B4.1. Coñecer e analizar as funcións das palabras na oración.
- B4.2. Coñecer os nomes dos casos latinos, identificar as principais funcións que realizan na oración e saber traducir os casos á lingua materna adecuadamente.
- B4.3. Recoñecer as regras de concordancia na lingua latina e a súa correspondencia no galego e no castelán.
- B4.4. Recoñecer e clasificar os tipos de oración simple.
- B5.1. Coñecer os feitos históricos das etapas da historia de Roma, encadralos no seu período correspondente e realizar eixos cronolóxicos.
- B5.2. Coñecer os feitos históricos principais da romanización de Hispania e da Gallaecia, e realizar eixos cronolóxicos.
- B5.3. Recoñecer as pegadas da romanización nos principais depósitos arqueolóxicos e museos.
- B5.4. Coñecer a organización política e social de Roma e recoñecer o seu mantemento actual.
- B5.5. Coñecer os principais deuses, semidioses e heroes da mitoloxía grecolatina.
- B5.6. Coñecer os deuses, os mitos, os heroes e as lendas latinas principais, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais.
- B5.7. Coñecer e comparar coas actuais as características da relixiosidade e da relixión latinas, os cultos privados e os ritos funerarios.
- B5.10. Describir a estrutura e o funcionamento do exército romano, e distinguir as etapas na súa evolución.
- B6.1. Coñecer e aplicar os coñecementos fonolóxicos, morfolóxicos, sintácticos e léxicos da lingua latina para a interpretación, a tradución e a retroversión de textos de dificultade progresiva.
- B6.2. Comparar as estruturas latinas coas das linguas propias.
- B6.3. Utilizar correctamente manuais e dicionarios, recoñecendo e analizando toda a información que proporcionan.
- B6.4. Realizar a través dunha lectura comprensiva a análise e o comentario do contido e da estrutura de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos.
- B6.5. Redactar en lingua latina pequenos textos de produción propia.
- B6.6. Realizar pequenos coloquios en latín con frases sinxelas e de dificultade progresiva.

B7.1. Coñecer, identificar e traducir o léxico latino transparente e as palabras de maior frecuencia.

B7.2. Distinguir e coñecer o significado dos principais prefixos e sufixos que interveñen na composición e na derivación culta.

B7.3. Establecer mediante mecanismos de inferencia as relacións existentes entre determinados étimos latinos e os derivados en linguas romances.

B7.4. Identificar e explicar os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas dos/as estudantes.

B7.5. Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregarlas nun contexto idóneo.

d) Estándares de aprendizaxe.

1.5.2. Diferenza cultismos e palabras patrimoniais.

1.5.3. Demostra a presenza do latín na lingua.

1.6.1. Evoluciona palabras latinas ao galego e castelán.

2.4.1. Le correctamente textos latinos.

3.1.1. Coñece e distingue os formantes das palabras.

3.2.1. Distingue tipos de palabras polo seu enunciado.

3.3.1. Declina e/o conxuga correctamente.

3.4.1. Enuncia, declina e clasifica palabras pola súa categoría.

3.4.2. Declina sintagmas en concordancia.

3.5.1. Clasifica verbos segundo a súa conxugación.

3.5.2. Coñece as formas dos enunciados verbais.

3.5.3. Conxuga tempos verbais en activa.

3.6.1. Explica o uso dos temas verbais.

3.8.1. Traduce correctamente formas verbais.

4.1.1. Analiza morfosintácticamente oracións.

4.2.1. Enumera os casos e as súas funcións.

4.3.1. Utiliza correctamente as regras de concordancia.

4.4.1. Compara e clasifica tipos de oracións simples.

5.1.1. Coñece as etapas da historia de Roma.

5.1.2. Explica as características de cada etapa.

5.1.3. Enmarca acontecementos históricos no seu contexto.

5.1.4. Elabora eixos cronolóxicos.

- 5.1.5. Analiza a influencia de fitos históricos romanos.
- 5.2.1. Explica a romanización de Gallaecia e Hispania.
- 5.2.2. Explica a influencia do proceso de romanización.
- 5.3.1. Identifica restos arqueolóxicos da romanización.
- 5.4.1. Describe as formas políticas de organización.
- 5.4.2. Describe a organización da sociedade romana.
- 5.5.1. Relaciona os principais deuses, semideuses e heroes.
- 5.5.2. Establece diferenzas entre deuses, semideuses e heroes.
- 5.6.1. Recoñece a pervivencia dos mitos.
- 5.6.2. Compara mitos entre culturas e a súa influencia.
- 5.10.1. Describe a estrutura e funcionamento do exército.
- 6.1.1. Analiza e traduce correctamente textos.
- 6.2.1. Compara estruturas latinas coas doutras linguas.
- 6.4.1. Realiza comentarios de textos.
- 6.4.2. Elabora mapas conceptuais e esquemas de textos.
- 6.5.1. Redacta frases en latín.
- 6.6.1. Mantén diálogos sinxelos en latín.
- 7.1.1. Deduce o significado de termos latinos.
- 7.1.2. Coñece o léxico latino de maior frecuencia.
- 7.2.1. Coñece o significado de prefixos e sufixos.
- 7.3.1. Deduce o significado de palabras pola súa etimoloxía.
- 7.4.1. Identifica a etimoloxía de palabras.
- 7.4.2. Relaciona palabras dunha mesma familia etimolóxica.
- 7.5.1. Coñece e utiliza locucións latinas.

e) Mínimos.

1. Identificar e diferenciar termos patrimoniais, cultismos e semicultismos, e saber utilizar as principais regras de evolución fonética.
2. Coñecer os tempos do indicativo. Recoñecer a conxugación á que pertence un verbo.
3. Saber analizar e traducir frases e textos sinxelos.
4. Ler textos latinos con corrección.
5. Identificar palabras transparentes, prefixos e sufixos.
6. Coñecer as declinacións.
7. Recoñecer os casos latinos e as súas funcións.

8. Coñecer o presente, pretérito imperfecto e pretérito perfecto de indicativo.
9. Coñecer os trazos principais da romanización de Hispania.
10. Coñecer os trazos principais da República e do exército romano.

3ª Avaluación.

a) Contidos:

- Pronome relativo. Concordancia entre antecedente e relativo.
- Oracións subordinadas: tipos. Subordinadas de relativo.
- Análise morfosintáctico.
- Comparación estruturas sintácticas.
- Técnicas de tradución e uso do dicionario.
- O Imperio.
- Comentario de textos latinos traducidos.
- Producción de textos en latín.
- Vocabulario básico.
- Etimoloxía: lexemas, prefixos e sufixos grecolatinos.
- Locucións latinas de uso actual.
- Pronome-adxectivo interrogativo-indefinido.
- O subxuntivo.
- Subordinadas completivas interrogativas indirectas.
- Os numerais.
- Complemento de réxime.
- A sociedade romana: as clases sociais.
- A voz pasiva. Verbos deponentes. Complemento axente.
- Espectáculos públicos: teatro, circo e anfiteatro.
- O participio. Participio concertado.
- A sociedade romana: lecer e espectáculos.
- O participio. Participio absoluto.
- O infinitivo activo. Uso nominal do infinitivo.
- A casa e a familia.
- O infinitivo pasivo. Infinitivo non concertado. Subordinadas completivas de infinitivo.
- Arquitectura pública e urbanismo.

- A arte romana.

b) Obxectivos.

- Traducir étimos latinos transparentes.
- Analizar os distintos formantes das palabras.
- Profundar no significado dos latinismos mais usados.
- Conxugar verbos correctamente.
- Facer uso das declinacións.
- Traducir textos sinxelos.
- Analizar as funcións das palabras na oración.
- Profundar no coñecemento dos casos latinos.
- Realizar eixos cronolóxicos para coñecer os períodos de Roma.
- Coñecer os feitos históricos, a organización política e social, a composición familiar e a arte romana.
- Analizar o léxico latino transparente e recoñecer os elementos latinos que permanecen na nosa lingua.
- Realizar comentarios de textos clásicos fomentando a comprensión.

c) Criterios de avaliación.

B1.5. Distinguir as principais etapas na evolución do latín e recoñecer e identificar palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.

B1.6. Coñecer e aplicar as regras fundamentais da evolución fonética, e recoñecer os procesos de evolución semántica do latín ao galego e ao castelán partindo dos étimos latinos.

B3.1. Coñecer, identificar e distinguir os formantes das palabras.

B3.2. Distinguir os tipos de palabras a partir do seu enunciado.

B3.4. Coñecer as declinacións, encadrar as palabras dentro da súa categoría e declinación, enuncialas e declinalas correctamente.

B3.5. Coñecer as conxugacións, encadrar os verbos dentro da súa conxugación, enuncialos e conxugalos correctamente

B3.6. Analizar o funcionamento dos temas verbais latinos de presente e de perfecto, e recoñecer as formas dos tempos verbais formados a partir deles, tanto en voz activa como en voz pasiva.

B3.7. Diferenciar formas persoais e non persoais do verbo, e recoñecer as categorías

gramaticais presentes en cada unha.

B3.8. Traducir ao galego e ao castelán as formas verbais latinas, e comparar os sistemas verbais.

B4.1. Coñecer e analizar as funcións das palabras na oración.

B4.2. Coñecer os nomes dos casos latinos, identificar as principais funcións que realizan na oración e saber traducir os casos á lingua materna adecuadamente.

B4.5. Distinguir as oracións simples das compostas e, dentro destas últimas, as coordinadas das subordinadas.

B4.6. Coñecer as funcións das formas non persoais nas oracións: infinitivo e participio.

B4.7. Identificar, distinguir e traducir correctamente as construcións de infinitivo e participio máis frecuentes.

B5.1. Coñecer os feitos históricos das etapas da historia de Roma, encadralos no seu período correspondente e realizar eixos cronolóxicos.

B5.4. Coñecer a organización política e social de Roma e recoñecer o seu mantemento actual.

B5.5. Coñecer os principais deuses, semidioses e heroes da mitoloxía grecolatina.

B5.6. Coñecer os deuses, os mitos, os heroes e as lendas latinas principais, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais.

B5.8. Coñecer as características fundamentais da arte romano e describir algunhas das súas manifestacións máis importantes.

B5.9. Identificar os trazos máis destacados das edificacións públicas e do urbanismo romano, e sinalar a súa presenza dentro do patrimonio histórico de España e Europa.

B6.1. Coñecer e aplicar os coñecementos fonolóxicos, morfolóxicos, sintácticos e léxicos da lingua latina para a interpretación, a tradución e a retroversión de textos de dificultade progresiva.

B6.2. Comparar as estruturas latinas coas das linguas propias.

B6.3. Utilizar correctamente manuais e dicionarios, recoñecendo e analizando toda a información que proporcionan.

B6.4. Realizar a través dunha lectura comprensiva a análise e o comentario do contido e da estrutura de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos.

B6.5. Redactar en lingua latina pequenos textos de produción propia.

B6.6. Realizar pequenos coloquios en latín con frases sinxelas e de dificultade progresiva.

B7.1. Coñecer, identificar e traducir o léxico latino transparente e as palabras de maior frecuencia.

B7.2. Distinguir e coñecer o significado dos principais prefixos e sufixos que interveñen na

composición e na derivación culta.

B7.3. Establecer mediante mecanismos de inferencia as relacións existentes entre determinados étimos latinos e os derivados en linguas romances.

B7.4. Identificar e explicar os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas dos/as estudantes.

B7.5. Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregalas nun contexto idóneo.

d) Estándares de aprendizaxe.

1.5.2. Diferenza cultismos e palabras patrimoniais.

1.5.3. Demostra a presenza do latín na lingua.

1.6.1. Evoluciona palabras latinas ao galego e castelán.

2.4.1. Le correctamente textos latinos.

3.1.1. Coñece e distingue os formantes das palabras.

3.2.1. Distingue tipos de palabras polo seu enunciado.

3.3.1. Declina e/ou conxuga correctamente.

3.4.1. Enuncia, declina e clasifica palabras pola súa categoría.

3.4.2. Declina sintagmas en concordancia.

3.5.1. Clasifica verbos segundo a súa conxugación.

3.5.2. Coñece as formas dos enunciados verbais.

3.5.3. Conxuga tempos verbais en activa e pasiva.

3.6.1. Explica o uso dos temas verbais.

3.6.2. Cambia de voz formas verbais.

3.7.1. Distingue formas persoais e non persoais.

3.8.1. Traduce correctamente formas verbais.

4.1.1. Analiza morfosintácticamente oracións.

4.2.1. Enumera os casos e as súas funcións.

4.3.1. Utiliza correctamente as regras de concordancia.

4.5.1. Distingue oracións coordinadas e subordinadas.

4.6.1. Identifica as funcións do participio e infinitivo.

4.7.1. Traduce construcións de participio e infinitivo.

5.1.1. Coñece as etapas da historia de Roma.

5.1.2. Explica as características de cada etapa.

- 5.1.3. Enmarca acontecementos históricos no seu contexto.
- 5.1.4. Elabora eixos cronolóxicos.
- 5.1.5. Analiza a influencia de fitos históricos romanos.
- 5.4.1. Describe as formas políticas de organización.
- 5.4.2. Describe a organización da sociedade romana.
- 5.5.1. Relaciona os principais deuses, semideuses e heroes.
- 5.5.2. Establece diferenzas entre deuses, semideuses e heroes.
- 5.6.1. Recoñece a pervivencia dos mitos.
- 5.6.2. Compara mitos entre culturas e a súa influencia.
- 5.8.1. Describe as principais esculturas e pinturas.
- 5.9.1. Describe as grandes obras públicas.
- 5.9.2. Localiza nun mapa as principais obras públicas.
- 6.1.1. Analiza e traduce correctamente textos.
- 6.2.1. Compara estruturas latinas coas doutras linguas.
- 6.3.1. Utiliza correctamente o dicionario.
- 6.4.1. Realiza comentarios de textos.
- 6.4.2. Elabora mapas conceptuais e esquemas de textos.
- 6.5.1. Redacta frases en latín.
- 6.6.1. Mantén diálogos sinxelos en latín.
- 7.1.1. Deduce o significado de termos latinos.
- 7.1.2. Coñece o léxico latino de maior frecuencia.
- 7.2.1. Coñece o significado de prefixos e sufixos.
- 7.3.1. Deduce o significado de palabras pola súa etimoloxía.
- 7.4.1. Identifica a etimoloxía de palabras.
- 7.4.2. Relaciona palabras dunha mesma familia etimolóxica.
- 7.5.1. Coñece e utiliza locucións latinas.

e) Mínimos.

1. Identificar e diferenciar termos patrimoniais, cultismos e semicultismos, e saber utilizar as principais regras de evolución fonética.
2. Coñecer os tempos do indicativo e subxuntivo. Recoñecer a conxugación á que pertence un verbo.
3. Saber analizar e traducir frases e textos sinxelos.
4. Ler textos latinos con corrección.

5. Identificar palabras transparentes, prefixos e sufixos.
6. Coñecer as declinacións.
7. Recoñecer os casos latinos e as súas funcións.
8. Coñecer os tempos na voz activa e pasiva.
9. Coñecer os trazos principais da familia e da arte romana.
10. Coñecer os trazos principais do Imperio.
11. Coñecer os trazos principais dos espectáculos públicos.